שהפלפלין חייבין בערלה. אין להקשות כמו שחייבין בערלה חייבין נמי במעשר וכיון שחייבין במעשר מטמא טומאת אוכלין כדתנן בפרק בא סימן (נדה דף נ.) כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין[א] אלמה תניא התם נמנו וגמרו אין מטמאין טומאת אוכלין[ב] די"ל הא ברטיבתא הא ביבישתא[ג] אבל ה"ר שמעון מיינגיל"א הקשה מהא דאמרי' בפ' בכל מערבין (עירובין דף כח.) זרע גרגיר מתעשר וכו' עד זרע גרגיר למאי חזי שכן דאמרינא שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטובלין בו את הגלי וא"כ כל שכן פלפלין דעדיפי טפי ואפי' יבישתא[ד] חייב במעשר וכיון דחייב במעשר יטמא טומאת אוכלין וי"ל דודאי אותן פלפלין שנשחקין וגובלין אותן במים כעין שעושין לטבל בו דבר הנהנו חזו בעייניהו לאכילה וחייבין במעשר ומטמא טומאת אוכלין אבל אותם שלא נגבלו במים שנטחנו ונידוקו כעפרורית בעלמא כעין שעושין לתת לתוך הקדירה הנהנו פטורין מן המעשר דלא חזו לאכילה הכי ואין מטמא טומאת אוכלין אי נמי י"ל דזרע גרגיר אינו חייב במעשר משום הא מילתא לחוד שמטבילין בו גלי אלא לאחר שחיקתו חזי למיכל נמי בעייה ומשום הכי חייב במעשר והא דנקט התם ומטבילין בו גלי ולא נקט דאכלי ליה נמי בעייה משום דעיקר שחיקתו כדי לטבל בו[ה] אבל פלפלין דאפי' בתר שחיקתן לא חזו בעייהו לא מחייבי ועוד יש להקשות על הא מתניתין דנדה[ו] והכי תנן דחיין במעשר כדאמרינן פ"ק דחולין (דף ו.) ואם אמר לה עשי לי משליחי חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית ואין מטמא טומאת אוכלין כדמוכח בהעור והרוטב (שם דף קכ.) דמפרש בגמרא מאי קיפה[ז] פירמא ופריך אנא היא עלמה מטמא טומאת אוכלין אלא מאי קיפה מבלין[ח] ומיהו י"ל דחושש משום מעשר דקתני לא קאי אלא אשאור אבל משום שביעית קאי אתרוייהו דאפי' אוכלי בהמה יש מהן שחייבין בשביעית כדמוכח במס' שביעית (פ"ח משנה ח) ולא נהירא דבפרק בכל מערבין (עירובין דף כט.) תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עוכלא מבלין וליטרא ירק ופי' רש"י דקאי אאין פוחתין לעני בגורן[ט] אלמא תבלין חייבין במעשר וי"ל שם מיני תבלין הרבה יש מהן דעיקרן לטעמא עבידי והנהו פטורין מן המעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין ובהנהו מיירי בהעור והרוטב (חולין דף קכ.) ויש מהן דחזו לאכילה בעייהו כגון בצל וקפלוט וכיוצא בהם פעמים שמתבלין בהן הקדירה וכמו שבא דבפר' בא סימן (נדה דף נח:) והנהו חייבין במעשר ומטמא טומאת אוכלין ובהנהו מיירי בפ"ק דחולין (דף ו.) ובבכל מערבין (עירובין דף כט.) ותע"ג דאמרינן עלה בפרק בכל מערבין משום דקתני בה תבלין ותבלין לאו בני אכילה נינהו היינו בלא תיקון לגמרי אבל עכשיו תיקון קצת ולענין עירוב בעינן דחזי בשעת קניית עירוב ושעורין דאין מערבין בהן וחייבין במעשר: **הא ברטיבתא הא ביבישתא.** דיבשתא לא הויא מאכל ומהאי טעמא נמי אמרינן בכילד מבערין (ברכות דף לו:) דזנגבילא יבשתא אינה טעונה ברכה: אלא

עינוי. על דבר אשר ענה את אשת רעהו (דברים כב): **היא גופה שבת איקרי** דכתיב (דברים כב.) **שבת איקרי.** ובגלוי ג"ש נמי נפקא מיניה ובין דכיון דאיקרי שבת לענין עינוי הוה ליה כשבת לענוג ולזהרה. **משבתו שבתאי.** ומשבת שבתון לא גמר דאיקרי שבת דאיצטריך ליה לרבויי כל (ה) הענין דכתיב בריש פרקין (דף עד.) שבתון שבות מי נמי שבת שבתון היא לאו יומא איקרי שבת אלא הכי קאמר מנוח' מרגוע היא לכם והיינו נמי דכתיב שבת שבתון הוא לשון זכר אף לשון מנוחה הוא לשון זכר אבל יומא לא איקרי שבת להכי נקט משבתו שבתכם ימים הוא גופיה איקרי שבת: **מיבעיא ליה לרבויי.** לשאר ימים טובים ולא איום כפורים קאי: **ופנא דעלם עלם.** מדאיצטריך למעוטי למוספת המול מעוגם ומאזהרה ממילא שמעינן דמוסיפין והאי ועניתם בתשעה מאי עביד ליה: **כל האוכל ושותה וכו'.** והכי משמע קרא ועניתם בתשעה כלומר התקן עצמך בתשעה (ב) שתוכל להתענות בעשרה ומדאפקיה קרא בלשון עינוי לומר לך הכי הוא כאלו מתענה בתשעה: **כם פלפלין.** אין זה ייאוב הדעת אמין זה דרך אכילתו: **מיפיבי וכו'.** אלמא מאכל קרי ליה: **שהפלפלין חייבין בערלה.** מין אילן הוא: **רעיבא.** חזי למיכל: **דימנאפא.** ליטוריג"ה שמפטמים בשמים כתושים בלבנה: **מני הנדוזי.** מאדן כוש: **שריא.** ואין בו משום ביאולי נכריס שנאכל כמות שהוא אי ולא משום גיעולי נכריס דנותן טעם לפגם ומדקאמר אין בו משום ביאולי נכריס ש"מ דרך אכילתו כשהוא חי: **מר"ה עד יום הכפורים.** אבל לבלבו קודם ר"ה כבר נעשו קשים ועץ בעלמא היינו: **משיב אם הנפש.** ומבטל את העינוי: **מזגו.** נתנו בו מים להתיש כחו:

מתני'

והא ביבישתא א"ל רבינא למרימר והאמר רב נחמן [מ]האי [י]הימלתא דאתי מבי הנדואי שריא ומברכינן עליה בורא פרי האדמה לא קשיא הא ברטיבתא והא ביבישתא ת"ר [י]אכל עלי קנים פטור [ח]לולבי גפנים חייב [ב]אלו הן לולבי גפנים אמר רבי יצחק מגדלאה כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ ורב כהנא אמר כל שלשים יום תניא כוותיה דר' יצחק מגדלאה אכל עלי קנים פטור ולולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ: שתה ציר או מוריים פטור: הא חומץ חייב מתני' מני רבי היא דתניא ר' אומר חומץ משיב את הנפש דרש רב גידל בר מנשה מבירי דנרש אין הלכה כרבי לשנה נפקי כולי עלמא מזגו ושתו חלא שמע רב גידל ואיקפד אמר אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחלה מי אמרי אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימר דאמרי אנא 'חי מזוג מי אמרי:

מתני'

הוא גופיה שבת איקרי דכתיב [1]תשבתו שבתכם בשלמא רב פפא לא אמר כרב אחא בר יעקב דקרא דכתיב בגופיה עדיף אלא רב אחא בר יעקב מאי טעמא לא אמר כרב פפא מיבעי ליה לכדתניא[ו] [1]ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש יכול יתחיל ויתענה בתשעה ת"ל בערב אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד [א]מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקודש ואין לי אלא בכניסתו [2]בציאתו מנין ת"ל מערב עד ערב ואין לי אלא יוה"כ [3](ימים טובים) מניין ת"ל תשבתו אין לי אלא [3](ימים טובים [3]שבתות) מנין ת"ל שבתכם הא כיצד כל מקום שנאמר שבות [7](מכאן שמוסיפין) מחול על הקודש ותנא דעצם עצם האי בתשעה לחודש מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדיפתי דתני חייא בר רב מדיפתי [ט]ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשור מתענין אלא לומר לך [7]כל האוכל ושותה בתשעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי: אכל אוכלין שאין ראוין לאכילה: [9]אמר רבא כם פלפלי ביומא דכפורי פטור כם זנגבילא ביומא דכפורי פטור מיתיבי [9]היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר [2]וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא אלא מה תלמוד לומר עץ מאכל עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה פלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה ואין ארץ ישראל חסרה כלום שנא' [3]לא תחסר כל בה ל"ק [ה]הא ברטיבתא

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ח מהל' שביתת עשור הל' ו סמג עשין לב טוש"ע או"ח סי' תרכ סעיף ח:
נב ב מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרכד סעיף ב:
נג ג טוש"ע או"ח סי' רפא סעיף ב:
נד ד טוש"ע או"ח סי' תרכד סעיף ח:
נה ה מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' ו סמג לאוין סח טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ח:
נו ו טוש"ע או"ח סי' רג סעיף ו:
נז ז ח ט מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' ו טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ז:
נח י מיי' שם טוש"ע שם ס"ט בהג"ה:

לעזי רש"י

ליטוריג"א [ליטואריי"א]. אבקה רפואית ממותקת.

מוסף רש"י

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב וגו'. וכמי קאמר קרא הכיון עצמם כתשעה לחדש לעינוי המתכת והכי הוא בעיני בעיני היום (ברכות ח:) וכמי קאמר מה אתם עושים בתשעה דהיינו אכילה ושתיה אני קורא עינוי (פסחים סח:) וכיון דאכילתו עינוי חשיבה, כל דמפיש באכילה ושתיה טפי עדיף. דהא מדקאמר בערב על בחלו לא מקפיד אעינוי בתשעה וכי קרי עינוי בתשעה אכילה ושתיה דדילה קרי עינוי (ר"ה ט.). **כם פלפלי.** כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו מיקרי כמיקה (ברכות לו:) **פטור.** מברכת (שם). **שהפלפלין חייבין בערלה.** דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל ממין רוחם שאינו גבוה מן האדן (סוכה לה:). **לא תחסר כל בה.** ולמדך הא' עץ מאכל דאפילו פלפלי בכלל (שם).

רבינו חננאל

תניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש, יכול בתשעה ת"ל בערב, אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה, הא כיצד מתחיל להתענות מבעוד יום, מיכן שמוסיפין מחול על הקדש. אין לי אלא שמוסיפין מחול על הקדש בכניסתו, ביציאתו מנין, ת"ל מערב עד ערב. וכן ימים טובים וכן שבת כיוצא בו דמוסיפין מחול על הקודש ופשוטה היא.

והאי תנא [ד]דריש בעצם, האי קרא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש מאי עביד ליה, מיבעי ליה לכדתני חייא כו'. **אכל** אוכלין שאין ראויין לאכילה שתה משקין שאין ראוין לשתיה, שתה ציר או מוריים פטור. דייקינן מינה הא חומץ חייב ורבי היא, דתני חומץ משיב את הנפש. דרש גידל בר מנשה לית הלכתא כרבי. ואסיקנא הא דגידל אי שתה חלא [חי פטור אבל מזוג] חייב דאיעבד פטור אבל לכתחלה לא. א"ר יוחנן כם פלפלייא זנגבילא ביומא דכפורי פטור. אבל זנגבילא רטיבתא [חייב]. (דהיא) [האין] חמלתא דאתיא מבי הינדוי שריא ומברכין עליה בורא פרי האדמה. ת"ר אכל עלה גפנים פטור, ולולבי גפנים שלבלבו מראש השנה, אם אכלן ביום הכפורים חייב כי לחין הן וכאילו אוכל הן.

מוסרת הש"ס

ה) ר"ה דף ט., **ו)** [ל"ל שבתות], **ז)** [ל"ל שבתות ימים טובים וכ"ל בר"ה ט. וכן בר"ה ולא"ש], **ד)** [ל"ל מוסיפין כ"ל בר"ה], **ה)** ברכות דף ח: פסחים דף סח: ר"ה דף ט., **ו)** ברכות דף לו:, **ז)** שם פוסק דף לה. [נ"ש וברש"י שם ול"ע], **ח)** ברכות דף לו: ע"ש,

תורה אור השלם

1. שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: ויקרא כג לב
2. וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יט כג
3. אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֻּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהֲרָרֶיהָ תֶּחְצֹב נְחֹשֶׁת: דברים ח ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תשבתו כו' לרבויי כל העניינים כדאמרן בריש פרקין דף עד ע"א **שבת שבתון** כו' אי נמי: **(ב)** ד"ה כל האוכל כו' התקן עצמך בתענית כדי שתוכל להתענות:

מוסף תוספות

א. דאין חייב לך במעשר אלא אוכל. רש"י נדה נ. ד"ה כל. ב. [ד]כל מידי דלא עביד לאוכלו אלא להטעים הקדירה לא מטמא. שם נא: ד"ה נמנו. ג. [כמו] גבי כם פלפלי ביומא דכפורי פטור, דמוקי לה ביבשתא דלא חזו לאכילה. תוס' חולין ס"ש עיריוכין מ: ד. [ד]אין נראה לחלק בין רטיבתא ליבישתא וכו', דהא אפי' ביבישתא ראוי להטביל בו צלי. תוס' הגלת"ש נדה נא: ה. דאין רגילות לשוחקן כדי לאוכלן בלא טיבול לפי שע"י טיבול עדיף טפי. תוס' נדה נ. ד"ה כל שחייב. ו. כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלים. תוס' חולין ו. ד"ה אינו. ז. [ד]חנן והקיפה מצטרפין לטמא טומאת אוכלין. שם. ח. אלמא תבלין אין להם טומאת אוכלין אלא על ידי צירוף. שם. ט. במעשר עני שמחלקו לענים הרבה על הגורן קאי, וקאמר אין פוחתין לעני בגורן מהאי שיעור. רש"י עיריוכין כט. ד"ה רשב"ל.

תוס' ישנים

מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. אם נטווה, אבל עכשיו שלא נטווה אסור הוא בכך. **שהפלפלין חייבין בערלה.** וא"ת כיון שחייבין בערלה הוה דבין במעשר, ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק בא סימן [נדה נא, ב], ואם כן הא דתנן בפרק בא סימן [שם נ, א] כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אין זה אמת, דהא איכא פלפלין שחייבין במעשר כדפרישית ואין מטמאין טומאת אוכלין. י"ל דהכא מייר בדטיבתא כדאמרינן הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין, אבל הכא דפ' בא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ביבשתא. אבל הקשה ה"ר שמעון מדקאמרינן בפ' בכל מערבין [עירובין כח, א] זרע גרגיר מתעשר זרע ויקר דחזי לאכילה, (מפי') [לפי ש]הראשונים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטובלין בו (ניר מהאי) [לא, ומהאי] טעמא (מתעשר) [יתעשרו] פלפלין יבשין, ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין. ואומר רבינו דשאני זרע גרגיר ששאקוהו גם הוא לאו לאכול בפני עצמו, אבל פלפלין אין לאיזן לאכול בפני עצמן אבל אם נעשה בעצמן, אבל קשה עוד לה"ר אליעזר בר' יוסף וכללא הוא, הכי תבלין שחייבין במעשר כדתניא [חולין ו, א] הנותן לפרימתו עיסה (מעשר את שהוא נותן לה) [לאפות וקדרה לנטל חומש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית] ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק העור והרוטב [שם קכ, א] גבי מאי קיפה פירמא ומסקינן [ד]הייטו תבלין דאין מטמא טומאת אוכלין. ואומר רבינו דשני מיני תבלין יש, דהא אפילו שבת אמרינן פרק בא סימן [נדה נא, ב] דאיכא דלטעמא עבידא ואיכא דלאו לטעמא עבידא. אי נמי אומר ה"ר אלחנן דמעשר אלא אשאור, ותבלין (ושפעמי') [אשביעית גרידתא] דאפילו אוכלי בהמה [יש] חייבין בשביעית.

מתני' אין מעניין אותן. אין חייבין למנוע מהן מאכל: **מחנכין אותן.** לשעות לפני שנה שהיא סמוכה לפירקן פירקן הוי כן שלש עשרה לנקבה וארבע עשרה לזכר שדרך תינוקות להביא שתי שערות בשתים עשרה ויום אחד להיותו כתוב שנת י"ג והיא פירקה לענושין ותינוק בי"ג ויום אחד נמצא שנת י"ד פרקו לענושין ושנת י"ג היא שנה הסמוכה לפרקו ושנת י"ג היא שנה לפני שנה הסמוכה לפרקו: **או לפני שתי שנים.** שהיא לפני שתי שנים סמוך לפרקו דהיינו שלש שנים לפני פרקן ובגמרא פריך השתא לפני שתים דהיינו ג' שנים אמרת מחנכין לפני שנה דהיינו שתים מיבעיא: **גמ' בחולה.** כחוש ותשוש כח: **אמר רב הונא בן שמונה.** לבריא שעברה שמנה ונכנסה לתשע ובתינוקת כדמסיים מילתיה דהוי שנת תשע ארבע שנים לפני פרקה: **וכן תשע.** לחולה שעברה שנת תשע ונכנסה לעוז עשר דהיינו ג' שנים לפני פרקה מחנכין לשעות: **בן עשר.** לבריאה שעברה עשר ונכנסה לאחד עשר וכן אחת עשרה לתינוקת חולה ונכנסה לי"ב משלימין מדרבנן בן י"ג ונכנסה לי"ג משלימין מדאורייתא שהיא פירקן בתינוקת הבריאה והחולה שוות בו: **ורב נחמן אומר וכו'.** לא פליג רב נחמן אדרב הונא אלא מר פירש מילי דתינוקת ומר פירש מילי דתינוק: **תנן.** מחנכין אותו לשעות לפני שנה דהיינו שתי שנים ולפני שתים דהיינו שלש בשלמא לרב נחמן ורב הונא דאמרי איכא השלמה מדרבנן דלקמן אע"ג דלדילהו הוי חינוך הבריא אדרבא שנים מצי לתרוץ לתתי' כולה בחולה וה"ק מחנכין אותו לשעות שתי שנים לפני השלמת דבריאה שהם שלש לפני השלמת דל"ת דלקמן רב הונא דשנה עשירית מחנכין את התינוקת החולה לשעות שהיא לפני שנה הסמוכה לפרק השלמת דבריאה שהיא בשנת י"ד לחולה דהיינו לפני שתים הסמוכים לפרק דאורייתא: **אלא לר' יוחנן קשיא.** לדידיה לא מיתוקמא מתניתין כלל דהא אמרינן השלמה מדרבנן ליכא דתימא מתני' אדא קתני כדאוקימנא דרב הונא ורב נחמן וריש בחולה וסיפא בבריא כדאוקימנא רב חסדא נמי לא אוקמא דמתני' קתני שלש לבריא ושתים לחולה ור' יוחנן אמר שתים לבריא ואחת לחולה: **אמר לך רבי יוחנן.** לא תתני לפני שנה דמשמע שתים ולפני שתים דמשמע ג' שנים אלא אימא מחנכין אותה שנה סמוך לפרק בחולה ושתים לבריא: **מה שמע דבגא רבה בר שמואל.** שנה או שתים כר' יוחנן ולא תני לפני שנה ולפני שתים: **לר' יוחנן ניחא.** ומוקי לה שנה לחולה ושתים לבריא: **אלא לרב הונא ורב נחמן קשיא.** דהא חינוך לשעות הוא ופחות שבחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי אמר רב הונא בתינוקת חולה שמחנכין אותה בעשירית ובריאה קתני גדול שבחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי אמר רב הונא בתינוקת חולה שמחנכין אותה בעשירית ובריאה קתני גדול שבחינוכין שתי שנים: **מאי חינוך דקתני השלמה.** דדבריהם ולדידן נמי השלמה דדבריהם שתים לבריא לפני השלמה דאורייתא אחת לחולה: **מתני' עוברה שבריחה.** העובר מריח ריח מבשיל והוא מתאוה לו ואם אינה אוכלת שניהן מסוכנין: **ע"פ נקיאין.** אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל: **גמ' הוא.** פלוגתא דר' בנוטע של אותו בשר ומוצלתו: **למה יאמר בכל מאודך וכו'.** יאמר הכתיב שבחן וכ"ש שאינו מכיב: **כי לאשר יקום.** בעברה המאורסה כתיב: **מה נמדנו מרוחא לעברה המאורסה.** שהוא כמשפט הרוצח כן משפט הדבר הזה: **מה נערה המאורסה ניתן רשות.** למליז להלילה מבעילת זו בנפשו של בועל זה להורגו עד שלא בא עליה כדכתיב אין מושיע לה (דברים כב) הא יש מושיע יושיענה בכל לידי תשועה: **רוצח יהרג ואל יעבור.** אם אמרו לו הרוג תהרוג ואם לאו אהרוג אותך יהרג ואל יעבור עבירה זו כדמפרש לקמן: **אף נערה המאורסה.** אם יאמרו בעול ארוסת תהרוג אל תיהרג יהרג ואל יעבור אבל היא אינה מצווה למסור את נפשה דהיא עושה כלום דקרקע עולם בעלמא היא ורחיה לדבר אסתר:

אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא. ולא מלי לשנויי דסמוך לפירקן ולהשלמת דדבריהם קאמר דסמוך לפירקן משמע פרק דגדלות י"ג שנים ויום אחד לתינוקת וי"ג שנים ויום אחד לתינוק: **מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור.** פירש רש"י דלא גרס תיהרג דאיהי לא מחייבא למימסר נפשיה [א] דקרקע עולם היא [ב] והכא ניחא דהא דנטוף פ' בן סורר (סנהדרין עד:) פריך והא אסתר פרהסיא הואי ואמאי לא פריך והא ג"ע יהרג ואל יעבור אפי' בצינעא ולמאי דלא גרס תיהרג ניחא דלענין ג"ע ידע שפיר הסקשה דמסני קרקע עולם אבל לענין פרהסיא דטעמא משום חילול השם לא אסיק אדעתיה דמסני[ג] ולהכי פריך והא אסתר פרהסיא הואי ומשני לענין פרהסיא נמי קרקע עולם היתה ומהכי[ד] ומדע דאיהי דלא עבדה מעשה אין לה ליהרג דהא מרוצח יצפינן ורוצח גופיה דיהרג היינו משום דמאי חזית דדמא דידך קומתך טפי וכו' וה"מ היכא דעביד מעשה אבל מי לא עביד מעשה כגון שרוצים להפילו על התינוק כדי להורגו ואם יעבכ על ידם יהרגוהו וכל כי

[ב] סמוך לפירקן ת"ש דתני רבה בר שמואל תינוקות אין מעניין אותן ביוה"כ אבל [ג] מחנכין אותן שנה או שתים סמוך לפירקן בשלמא לר' יוחנן ניחא אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא אמרי לך רבנן מאי חינוך נמי דקתני השלמה ומי קרי לחינוך השלמה והא תניא [ד]אי זה חינוך היה רגיל לאכול בשתי שעות מאכילין אותו לשלש בשלש מאכילין אותו בארבע אמר רבא בר עולא תרי חנוכי הוו: **מתני'** [ה]עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשיב נפשה חולה מאכילין אותו [ו]ע"פ בקיאין ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די: **גמ'** ת"ר [ז]עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על פיה אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה ואם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש [ח]חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ע"ז מנלן דתניא [ט]ר"א אומר אם נאמר [י]בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך [כ] אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ובכל מאדך גילוי עריות ושפיכת דמים מנא לן דתניא [כא]רבי אומר [כב]כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין למדנו מרוצח לנערה המאורסה אלא [כג]ה"ז בא ללמד ונמצא למד מה נערה המאורסה [כד]ניתן להצילה בנפשו [כה]אף רוצח [כו](כו') מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור ורוצח

מתני' התינוקות אין מעניין אותן ביוה"כ אבל מחנכין אותן לפני שנה ולפני שנתיים בשביל שיהיו רגילין במצות: **גמ'** השתא בפני שתים מחנכין להו בפני שנה מבעיא אמר רב חסדא לא קשיא הא בחולה הא בבריא א"ר הונא בן ח' ובן ט' מחנכין אותו לשעות בן י' ובן י"א משלימין מדרבנן בן י"ב משלימין מדאורייתא בתינוקת ורב נחמן אמר [א]בן ט' בן י' מחנכין אותן לשעות בן י"א בן י"ב משלימין מדרבנן בן י"ג משלימין מדאורייתא בתינוק ור' יוחנן אמר [ב]השלמה דרבנן ליכא בן י' בן י"א מחנכין אותו לשעות בן י"ב משלימין מדאורייתא תנן התינוקות אין מעניין אותן ביוה"כ אבל מחנכין אותן לרב הונא ורב נחמן לפני שנה [ג]ולפני שתים לפני שנה [א] לדבריהן ולפני שתים [ד] לדבריהן אלא לרבי יוחנן קשיא אמר לך רבי יוחנן מאי שנה אם שתים

גם א ב מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' י סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תרטז סעיף ב: ג ממי' שם הלכה ט טוש"ע א"ח סימן תריח סעיף ב):

ד ממי' שם הלכה ח טוש"ע א"ח סימן תריט סעיף ג):

ה ה ממי' פי"ד מהל' מ"ש הל' יד וכפ"ש מהל' שביתת עשור הלכה ט סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סי' תרי סעיף ב:

בא ו ממי' פ"ה מהלכו' יסודי התורה הל' ב סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ג [רב אלפס כאן ובסמה"ל ס"פ ח דף רעד.]:

סב ז ח ממי' פ"ג מהל' רוצח הל' [ו ז] ח י סמג לאוין קסד וסמג ועשין עד:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' לפני שנה לדבריהן ולפני שתים לדברי תורה אלא לר' יוחנן קשיא: (**ב**) שם למה נאמר בכל נפשך אלא לומר לך אם יש לך אדם:

מוסף רש"י

ושפיכות דמים. כגון אמרו לו הרוג ואל תהרג [ואל תהרוג] ואם לאו אהרגך (פסחים כה:). למה נאמר בכל מאדך. יאמר הכתיב משניהן ולא (שם כה.). לכך נאמר בכל מאדך. לפי שלפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב, לכן הוצרכו שניהן לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך (שם) כלומר תהא אהבתו חביבה לך יותר מכל החביב לך (סנהדרין עד.). וכי מה ענין למדנו מרוצח לנערה המאורסה. לפטור את האומר דקאמר ליה קרא אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש, דמשמע כי היכי דהתם אונס פטור הכי נמי פטורה (סנהדרין שם.) והלא פיקא בה אונס פטור כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אלא הרי זה בא ללמוד ונמצא למד. נראה כמי שרוצח בא לגמוד כאן ומצא שהוקש כאן לזיון נמוד מכאן, והכי קאמר כדולא בנערה שניהן שוין כמו (דעביה כד) והיה כעם ככהן, ולא נאמר והיה העם ככהן (פסחים כה:) ומצא שנכתב כאן לגמוד היימנה, כלומר ממנה אף לגמד, דמשום מילי אחרני אינקוט ותרוייהו יצאי מהדדי (סנהדרין שם). ניתן להצילה בנפשו. ניתן רשות לרוצח שהוא רודף אחריה שילינה ממנו בנפשו של רודף, כדכתיב אין מושיע לה, הא אם יש לה מושיע צריך להושיעה בכל אשר יכול אפילו בהריגתו, אם אין יכול להציל באחד מאברי יהרגנו (פסחים שם).

רבינו חננאל

תינוקות אין מעניין אותם ביום הכפורים אבל מחנכין אותן קודם שנה קודם שתים בשביל [שיהיו] רגילין במצות. אוקימנא בבריא קודם שתים, קודם שנה

עין משפט נר מצוה

(**א**) ולפני שתים ניחא כל"ל, (**ב**) [תוספ' פ"ד ה"ב], (**ג**) [בכתוב סק:] מהסנהדרין עד. פסחים דף כה., (**ד**) [פסחים שם: סנהדרין שם. ודף עג.], (**ה**) [פסחים כה: ושם נסמן], (**ו**) [ל"ל ניתן להלילו בנפשו כ"ל בכל המקומות],

תורה אור השלם

1. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
2. וְלַנַּעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו

גליון הש"ס

גמ' השלמה דרבנן ליכא. עיין כתובות דף נ ע"א תוס' ד"ה וכת תריסר:

הגהות הגר"א

[**א**] גמ' לפני שנה לדבריהן ולפני שתים לדבריהן. נ"ב פי' דלפ"ז הפי' דתתני אבל מתנכין אותן לפני שנה וכו' אינו קאי על התחלת זמן של חינוך אלא קאי על המשכת זמן דעד לפני שנה של חינוך דאורייתא מתנכין ואותו השנה משלימין מדבריהן וזה לחולה ולפני שנתים פי' ג"כ לפני חינוך דאורייתא מתנכין ואותן השתי שנים משלימין לדבריהן וזה לבריא: [**ב**] שם סמוך לפרקן. פי' דמלי דקתני במשנה שנה כו' אתחלת זמן קאי ולא אתני לפני כו' אלא אימא מתנכין שנה סמוך לפרקן שהוא י"ג לחולה ושנתים סמוך לפרקן דאורייתא דבריאה הוי חינוך דלדילהו הוי חינוך דבריא אדרבא שנים מצי לתרוץ לתתי' כולה בחולה וה"ק מתנכין אותו לשעות שתי שנים לפני השלמת דדבריהם שהם שלש לפני השלמת דל"ת דלקמן רב הונא דשנה עשירית מתנכין את התינוקת החולה לשעות שהיא לפני שנה הסמוכה לפרק השלמת דבריהם שהיא בשנת י"ד לחולה דהיינו לפני שתים הסמוכים לפרק דאורייתא: **אלא לר' יוחנן קשיא.** לדידיה לא מיתוקמא מתניתין כלל דהא אמרינן השלמה מדרבנן ליכא דתימא מתני' אדא קתני כדאוקימנא דרב הונא ורב נחמן וריש בחולה וסיפא בבריא כדאוקימנא רב חסדא נמי לא אוקמא דמתני' קתני שלש לבריא ושתים לחולה ור' יוחנן אמר שתים לבריא ואחת לחולה: **אמר לך רבי יוחנן.** לא תתני לפני שנה דמשמע שתים ולפני שתים דמשמע ג' שנים אלא אימא מתנכין אותה שנה סמוך לפרק בחולה ושתים לבריא: **מה שמע דבגא רבה בר שמואל.** שנה או שתים כר' יוחנן ולא תני לפני שנה ולפני שתים: **לר' יוחנן ניחא.** ומוקי לה שנה לחולה ושתים לבריא: **אלא לרב הונא ורב נחמן קשיא.** דהא חינוך לשעות הוא ופחות שבחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי אמר רב הונא בתינוקת חולה שמתנכין אותה בעשירית ובריאה קתני גדול שבחינוכין שתי שנים: **מאי חינוך דקתני השלמה.** דדבריהם ולדידן נמי השלמה דדבריהם שתים לבריא לפני השלמה דאורייתא אחת לחולה: **מתני' עוברה שבריחה.** העובר מריח ריח מבשיל והוא מתאוה לו ואם אינה אוכלת שניהן מסוכנין: **ע"פ נקיאין.** אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל: **גמ' הוא.** פלוגתא דר' בנוטע של אותו בשר ומוצלתו: **למה יאמר בכל מאודך וכו'.** יאמר הכתיב שבחן וכ"ש שאינו מכיב: **כי לאשר יקום.** בעברה המאורסה כתיב: **מה נמדנו מרוצח לנערה המאורסה.** שהוא כמשפט הרוצח כן משפט הדבר הזה: **מה נערה המאורסה ניתן רשות.** למליז להלילה מבעילת זו בנפשו של בועל זה להורגו עד שלא בא עליה כדכתיב אין מושיע לה (דברים כב) הא יש מושיע יושיענה בכל לידי תשועה: **רוצח יהרג ואל יעבור.** אם אמרו לו הרוג תהרוג ואם לאו אהרוג אותך יהרג ואל יעבור עבירה זו כדמפרש לקמן: **אף נערה המאורסה.** אם יאמרו בעול ארוסת תהרוג אל תיהרג יהרג ואל יעבור אבל היא אינה מצווה למסור את נפשה דהיא עושה כלום דקרקע עולם בעלמא היא ורחיה לדבר אסתר:

בחולה. דייקא מתני' כרב הונא ורב נחמן דאמרי מבן ח' ובן ט' מחנכין אותן לשעות, בן י' ובן י"א משלימין מדרבנן, ובן י"ב משלימין מדאורייתא בתינוקות, ובתינוק בן ט' ובן י' מחנכין אותן לשעות, בן י"א ובן י"ב משלימין מדרבנן. והא דתני רבה בר שמואל מחנכין אותן שנה או שנתים סמוך לפרקן, משני חינוך זה השלמה מדרבנן היא. [ז]רבותייהו קימא לן דבתראי אינון. ואע"ג דר' יוחנן [ס"ל] דהשלמה מדרבנן ליכא, אלא שנה לחולה ושתים לבריא, מחנכין אותן לשעות ובפירקן משלימין מדאורייתא. ואקשינן עליה מתתניתין ושני ליה, כיון דהני מחמרי ואינון בתראי קימא לן כוותייהו. ותרי חינוכי הוו, דתנא איהדו חינוך, היה רגיל לוכל בשתי שעות מאכילין אותן בשלש, בשלש מאכילין אותו בארבע, והשלמה נמי דמדרבנן חינוך קרי ליה. **עוברה שהריחה** מאכילין אותה עד שתישב נפשה. ת"ר עוברה שהריחה בשר קדש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב, נתיישבה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה. לא נתיישבה מאכילין אותה איסור עצמו, שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ופשוטה היא.

פב: יום הכיפורים פרק שמיני יומא

סג א מיי' פ"ח מהל' יסודי התורה הל' ז סמג עשין ה [עוש"ע י"ד סי' קנז סעי' ל]:
סד ב מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הל' ט סמג לאוין סט טור וש"ע א"ח סי' תריז סעיף ג:

תורה אור השלם

1. בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ בַּבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ: ירמיהו א ה

רבינו חננאל

עוברה דארחא ואתיא לקמיה דרבי ולחשו לה באודנא ואילחישא, וקרו עליה טרם תצא מרחם הקדשתיך, ונפק מינה ר' יוחנן. ואחרת לא אילחישא וקרו עליה זורו רשעים מרחם, נפק מינה שבתאי אורב פירי. ירושלמי בתחלה תוחבין לה ברוטב, אם שבה נפשה הרי יפה, ואם לאו נותנין לה מגופו של איסור. שתי עוברות באו לפני ר' טרפון, שלח תרי תלמידין ואמרו להו יומא דין צומא רבה, אמרין לחדא ז) ושדיך וקרון עלוי מבטן אמי אלי אתה. אמרין לאחרייתי ולא שדיך וקרון עלוי זורו רשעים מרחם.

ז) וכ"ה בערוך ערך שדך ויפסו המיס מרגוס ירושלמי ושדכו מיא ע"ש.

תוס' ישנים

המס אמתר קרקע עולם היתה ולכך אינה צריכה למסור עצמה, וכן גבי רוצח נמי אם לא היה עושה מעשה לא הוה צריך למסור עצמו כגון שאומרים לו הגח לנו שנקפך ונשליכך על התינוק. וקו בע"ז אם היו כופפים קומתו לפני ע"ז אינו חייב למסור עצמו דלא קא עביד מעשה, וכן גילוי עריות אם היה מקושה כבר וכמיאוהו על העברה פעור, אבל אם נתקשה חייב, דאין קישוי אלא לדעת כדאמרינן בריש הבא על יבמתו (יבמות נג, ב). והא דפריך תלמודא בפרק מצות חליצה (שם קג, א) ובמיר (כג, ב) ובהוריות (י, ב) גבי שיכרא שבא על יעל והא קא מתהניא מעבירה ומשני טומכן של רשעים כו', לא בעי למימר שחייבת למסור עצמה, דהא קרקע עולם היא, ועוד כי זו לא היתה קושיא, שהוא לא אנסה לבוא עליה אלא [היא] היסמתתו לבתים כתו, ועוד מה היה מתרץ טומכן של רשעים כו' וכי בשביל כך לא היה לה למסור עצמה, אלא הכי פירושו התם דאמתי משמתה בה קא דמחיב מנשים באהל ובתוך, ואמרינן נמיר ובהוריות כעין נשים דהייט שרה ורבקה ורחל ולאה, ודכשיון נמי התם גדולה עבירה לשמה ממצות שלא לשמה והא הכא נמי עבירה שלא לשמה מעבירה, ומשני טומכן של רשעים כו' ולא נהנית אלא אלא אלא לא מיירי התם הך (מגדולה) [דגדולה] עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, מ"מ עלה קאי, ובאמעמתן גרסינן גבי נערה יהרג ואל יעבור כדפי' רש"י. ואי גרסינן תהרג, כגון דעבדא מיהי מעשה. מ"כ.

כי האי גוונא אין לו ליהרג דאדרבה נימא מאי חזית דדמא דידיה סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי[א] ועוד דהיקישא דקרא גרולא שהורג בידים כתיב כאשר יקום איש על רעהו ולקחו נפש וגו' ורבא דפליג בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד:) משיויא דקרקע עולם ומשני הנאת עצמו שאני פירוש כשאומנין את האדם לעבור בדבר שיש לו הנאה לעצמו[ב] ליכא תיובתא הש"ס[ג] לא פליג אלא לענין פרהסיא דלא מהני קרקע עולם[ד] אבל לענין גילוי עריות מודה דמהני קרקע עולם[ה] אי נמי אפילו לענין פרהסיא לא פליג אלא מוסיף עוד טעם שני ויש מפרשים דלהכי לא פריך התם והא אסתר גילוי עריות הוא משום דלא מיתהניא מעבירה שהטיל בה זוהמא כדאמרי גבי יעל בפרק רביעי דנזיר (דף כג:) ובפרק מצות חליצה (יבמות דף קג:) כי פריך והא קמתהניא מעבירה ומפרש כך וכיון דמיתהניא היה לה ליהרג משום גילוי עריות ומשני טומכן של רשעים רעה היא אצל דיקים ולא הירא חדא לענין דלא מיחייבא למימסר נפשה לא מהני אלא דלא מתהניא דבלאו הנאה נמי איכא איסור ערוה אע"ג דאמרינן פרק המניח (נ"ק דף נב.) ונכתבו הנפשות העושות הנאה לתרוייהו אית לה[ו] [ז]מכל מקום בלא הנאה נמי מיחייבא כגון שלא כדרכה אע"ג דמיקרי עינוי ועוד דאי אפשר שלא מיהנה קצת ועוד אם נתכוונה להניא עצמה במה שכתוב משבחה והלא לגורך עצמה עשתה ועוד פשיטא דלא היה חפץ להורגה כי היה בורח על נפשו ואדרבה היה צריך שתטמינהו שלא ימצאוהו הרודפים והיא שילתו בדברים עד שבא עליה כדי להתיש כחו[ח] כמו שמוכיח בענין אלא יש לומר משום דקאמרינן לעיל מינה גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה דכתיב מנשים באהל תבורך מאן גינהו מנשים באהל שרה רבקה רחל ולאה פי' שהאמהות נתכוונו להבנות מבעליהן[ט] ופריך אמאי הכתוב משבחה עפי מנשים באהל והא קא מיתהניא מעבירה[י] ומשני לא הוה לה הנאה כולי האי דלעבירה היה גדול מהנאתה דטומכן של רשעים רעה היא אצל דיקים[כ] ואף על גב דבפרק מצות חליצה (יבמות דף קג.) פריך נמי הכי אף על פי שאין לשם גדולה עבירה לשמה כו' י"ל אהיא דנזיר קא סמיך וכמו שפירש רש"י דגרם יהרג כן גורם בשאלתות בפר' ואלה[מ] והקשה השאלתות מהא דאמר רבא בריש פרק הבא על יבמתו (שם דף נג:) אין אומם בערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת[נא] ואם כן אומם בדיליה מי איכא דקאמר אף גילוי עריות יהרג ואל יעבור והא לאו אומם הוא אלא לגון כיון דאין קישוי אלא לדעת ומיקן משכחת לה להתרפאות[נב] כי היא דסוף פרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עה.) בחלה אחד שנתן עיניו בחשה אחת והעלה לבו טינא אחריה וכו' עד יומת ואל מיבעל בו ולשון יהרג לא משמע כפי' דהוה ליה למימר יומת ואל יעבור וי"ל פירש דההוא דרבא מיירי שהנכרים מדביקין אותו בערוה ואינו יכול לישמט מזה אלא אם כן יהרגוהו[נג] ועל זה קאמר דאין טענת אומם לומר דאין עושה מעשה אלא אחרים עושים בו מעשה כמו קרקע עולם וס"ד אמינא דיעבור ואל יהרג קמ"ל כיון שיודע בעצמו שאם ידביקוהו אי אפשר שלא יתקשה הקישוי דקא עביד חשיב כעושה מעשה אע"ג דעל ידי אומם בא לו[נד] ואע"ג דאיכא למ"ד המשמש מת בעריות מייב ואפילו הכי כשמדביקין אותו ומשמש מת פטור כיון דאומם א"כ מה לי משמש באבר מת מה לי בקישוי[נה] י"ל רבא לטעמיה דאמר בפרק שני דשבועות (דף יח.) המשמש מת פטור ועוד י"ל[נו] שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה[נז] כדאמר גבי משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי בפ"ב דשבועות (ג"ז שם.) ופירש באבר מי מייב אפי' למאן דאמר המשמש מת מייב משום דהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה הכא נמי אם הדביקוהו ושמש מת אז אם נתקשה לאשתו בהיותו והדביקוהו פטור אבל אם הדביקוהו ושוב נתקשה מייב והשתא למאי דפריש' גרס יהרג ואי נמי גרס אף נערה המארסה תיהרג ניחא ווקמה כגון דעבדה מעשה שמתמסין אותה להניא הערוה עליה[נח] והא דפריך בכתובות (דף ג:) ולידרוס להו לאומם שרי אע"ג דגילוי עריות יהרג ואל יעבור התם נמי קרקע עולם הוו ורבינו תם היה מפרש בהניא דכתובות ולאסתר דלא מיחייבא למימסר נפשה בביאת עכו"ם שאין ביאתו ביאה[נט] ולא מיחייבא דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמם סוסים זרמתם והוי כביאת בהמה בעלמא[ס] ומתוך כך התיר לבא ישראל[סא] שהמירה דתה ונאמת לעכו"ם[סב] וחזרה בתשובה והעכו"ם נתגייר לקיימה דאע"ג דאמר כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל הני מילי בביאת ישראל אבל עכו"ם לא ולא נהירא לר"י בר מאיר דכיון דנאסרת לבעלה בביאת עכו"ם כדקאמר בכתובות (שם) איכא פרוצות כו' וכן בפרק שני דכתובות (דף כו:) האשה שנתאנסה בידי עכו"ם על ידי נפשות אסורה לבעלה וכן באסתר וכאשר אבדתי אבדתי[סב] אלמא לגבי לאוסרה על בעלה לא חשיבא כביאת בהמה הכי נמי יש לאוסרה על הבועל וכן לפסול לכהונה פנויה שנבעלה לעכו"ם אע"ג דנבעלה לבהמה כשירה לכהונה[סג] בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט:) אלמא לא חשיבא כבהמה ודוקא לענין חייס אמר בפ' ובשאין[סד] דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים[סה] ואפ' ארוסה (סוטה דף כו:) אמרינן דמקנין ע"י נכרי ופוסל בתרומה ופריך פשיטא ונסתרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה מהו דתימא כי אמרינן ונסתרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאה אסירא ליה[סו] קא משמע לן אלמא דאפי' גבי עכו"ם שייך נטמאה לאסור לבעלה והוא הדין לבועל וליכא למידק איפכא מהתם מדקאמר דס"ד אמינא כיון דבלאו האי ביאה אסירא ליה לא מיתסרא עליה דבעל מכלל דעכו"ם גופיה לא צריך קרא לאוסרה על ידי אותה ביאה וא"כ גר מותר ע"י ביאה שבעל בהיותו עכו"ם דאי אסור הוה מיתוקם קרא שפיר אפילו בעכו"ם ומיתסרא עליה בהאי ביאה לכשיתגייר דבלאו הך ביאה (לא) הוה מיתסרא עליה הייינו בהיותו עכו"ם שהיא אסורה ליבעל לעכו"ם ומיתה כיון דאיכא איסור מיתה בביאת עכו"ם למה לא גירש מרדכי את אסתר בשעה שנאתה להלנת כלל ישראל וי"ל היה ירא פן יודע הדבר למלך ויתפרסם על ידי גט שהיתה משמו[סז] דאי לא תימא הכי למה לא גירשה[סח] כדי שלא תאסר עליו ביאותה ויחזירנה אח"כ דמחזיר גרושתו לא מיתסרא בביאת זנות כדמוכח בסוטה פרק היה מביא (דף יח:) שלא היה מתנה עמה מאחר שתתגרש[סט] ופ"ת הא דקאמר במס. ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נד.) גבי נעבד באונס דאסור[ע] דמפרש כגון שאנסוהו נכרים והשתחוה לבהמה דידיה ופריך עלה אונס רחמנא פטריה דכתיב ונערה בשדה הוא מאי קושיא הא קרא בקרקע עולם דוקא מיירי אבל עושה מעשה מייב למסור עצמו ומשתחוה לע"ז עושה מעשה הוא[עא] דבכפפו נכרים לפני ע"ז ליכא לאוקומיה דא"כ נאו מידי עבד ואין זה משתחוה ואפילו נראה כמשתחוה כעין שוחה וטוטו מעותיו בפני ע"ז אינו ועוד דאם כן אין כאן אדם אוסר דבר שהוא שלו אלא הנכרים הכופפים קומתו הם האוסרים בהשתחוה לע"ז אם היתה נאסרת בכך[עב] וי"ל דהכי פירושו אונס רחמנא פטריה ממיתה[עג] וכיון דפטוריה ממיתת בית דין אע"ג דמייחייב למסור עצמו לא חשיב נעבד ליאסר בהך עבודה ושפיר יליף מהאי קרא[עד] דפטור ממיתה באונס אפילו בעושה מעשה אע"ג דנערה לא עבדה מידי דהא איתקש בהאי קרא נערה המארסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור בעשיית מעשה אף נערה יהרג הבועל או תיהרג היא בעשיית מעשה ובהאי קאמר קרא ונערה שבעשיית מעשה עבדה בדיעבד מחמת אונס לא תעשה דבר והוא הדין משתחוה לע"ז כגון שלא יכרגוהו איכא למילף מיניה לפוטרו בדיעבד אפי' בעשיית מעשה וקסבר רבי זירא כיון בדיעבד מיפטר הועבד לא מיתסר נעבד בהא עבודה אע"פ שלא באונס מיתה היה חייב נאחיי אע"ג דלא קבליה באלוה ולרבא דקבליה באלוה שהשתחוה בפיוס לשם קבלת אלוהות אע"פ שאין פיו ולבו שוין שבפיו מפרש שעובד לשם אלוהות ולבו לאחיי שבשמים ורבא מהדר ליה לרבי זירא דחשיב שפיר נעבד אע"ג דפטור ממיתה[עה] ויעוד י"ל דמשמע ליה[עו] דאין חילוק בין עביד מעשה לעביד מעשה דהוא אמר ברגון חייבת אף על גב דהוא קרקע עולם וכשפטר התם אונס ממיתת בית דין דכתיב ונערה לא תעשה דבר לא שנא עביד מעשה ול"ש לא עביד מעשה:

ורוצח גופיה מנא לן[א] סברא היא[ב] דהההוא דאתא לקמיה[ג] (דרבא) אמר ליה אמר לי מרי דוראי קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לך א"ל נקטלך ולא תקטול מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי[ד] ההיא עוברה דארחא אתו לקמיה דרבי אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא לחושו לה ואילחישא קרי עליה[ה] בטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו' נפק מינה רבי יוחנן ההיא עוברה דארחא אתו לקמיה דרבי חנינא אמר להו לחושו לה ולא אילחישא קרי עליה זורו

ורוצח גופיה מנן. דיהרג ואל יעבור: **מרי דוראי.** שלטון של כפר שאני דר שם: **מאי חזיתא דדמא דידך סומק טפי.** כלומר מאי דעתיך למשרי מילתא משום ומי בהם[ו] ולא שימות בהם[ז] טעמא של דבר לפי שהניחה נפשן של ישראל לפני המקום יותר מן המצות אמר הקב"ה תבטל המצות ויחיה זה אצל עכשיו שיש כאן ישראל נהרג והמצוה בטילה למה ייטב בעיני המקום לעבור על מצותו למה יהיה דמך חביב עליו יותר מדם חבירך ישראל: **ההיא עוברה דארחא.** שהריחה ויום הכפורים היה: **לחושו לה.** באונה שיוה"כ הוא היום אולי תוכל להתפלף: **ואילחישה.** קיבלה את הלחישה שפסק העובר מתאותו: **זורו**

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה רוצח וכו' מ"ט בלא הנאה נמי מיחייבא כגון שלא בדרכה. עיין קדושין דף כב ע"ב ובתוס' שם. ובסנהדרין דף נח ע"ב בכש"ר ד"ה שלא כדרכה: **בבה"ד** ועוד י"ל דמשמע ליה דלענין מיתת ב"ד אין חילוק, לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים דמה בכך לדעין מיתה אין חילוק הא מ"מ מכח דלא עבדא מעשה הדין דמותרת ותעבור ולא תהרג אם עשתה כיתה ובכשות ב"ל פשיטא דא"ש מיתה. ואיהו היהרג ואל יעבור כ"ל דאם עבר מ"מ. ובאמת גם בדיה אלו היה הדין דתהרג ואל תעבור היתה מיינת מיתה אף דלא עבדא מעשה אבל טעם פטור דידה כיון דכך הדין דתעבור ואל תהרג ועשתה כיתה. וה' יאיר עיני:

מוסף רש"י

סברא הוא. שלא תמהה נפש מבינה, דאיכא תרתי אבוד נשמה ועבירה, מפני נפשו דליכא אלא תדא, אבוד נשמה והוא לא יעבור, דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום ומי בהם, משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל, והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא איבוד נשמה, למה יהא מותר לעבור, מי יודע שנפשו חביבה ליגלו יותר מנפש חבירו, הלכך דבר המקום לא ניתן לדמות (סנהדרין עד.). **מרי דוראי.** מושל עיני (פסחים כה:) **תאון עיני וגכרי היה** (סנהדרין שם). **מאי חזית דדמא דידך סומק טפי.** מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליזלך יותר מדם חבירך, הלכך אין כאן לומר ומי בהם ולא שיעמוד בהם, שלא המיר הכמוה אלא משום חביבות נפשם של ישראל (הקב"ה, וכאן אם אבוד נפש חבירו לא ניתן דבר המלך לדמות שנוס על הרציחה (שם) לומר כלום בתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מלוה עומדת בפני פקוח נפש וסבור אתה שאף זו תיהה מפני פקוח נפשך, אין זו דומה לשאר עבירות, דמקל מקום יש כאן אבוד נפש והמוהים לא תיהה לדמות את המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל, וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה, מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה, דילמא של זה חביבה טפי עליו, ומצוה עבירה נעשית ונפש אבודה (פסחים כה:).

מוסף תוספות

א. כיון שאין הורג בידים ולא הוי אלא קרקע עולם בעלמא, ואין מצווה לחציל חברו בגופו דאדרבה חייב קודמין. תוס' יבמות נד. ד"ה אין. ב. שאין הנכרי מתכוין להעבירו מיראתו, אלא להנאת עצמו מתכוין. רש"י סנהדרין עד: ד"ה שאמר. ג. ליהרג על כך. שם. ד. [ד]כשהיא בפרהסיא, אע"ג דאינה עושה מעשה, דאוי למסור עצמה למיתה מפני חילול השם. מי הכי שם. ה. דאשת איש גמורה בצנועא אינה מחוייבת למסור עצמה.

מסורת הש"ס

א) פסחים כה. סנהדרין עד., ב) [בסנהדרין מ' הרכינן], ג) [ויקרא יח], ד) [לקמן פה:], ה) [סי' מב],

ו) וכ"ה מה רוצח וכו' מ"ט בלא הנאה נמי מיחייבא כגון שלא בדרכה. עיין קדושין דף כב ע"ב ובתוס' שם. ובסנהדרין דף נח ע"ב בכש"ר ד"ה שלא כדרכה: **בבה"ד** ועוד י"ל דמשמע ליה דלענין מיתת ב"ד אין חילוק, לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים דמה בכך לדעין מיתה אין חילוק הא מ"מ מכח דלא עבדא מעשה הדין דמותרת ותעבור ולא תהרג אם עשתה כיתה ובכשות ב"ל פשיטא דא"ש מיתה. ואיהו היהרג ואל יעבור כ"ל דאם עבר מ"מ. ובאמת גם בדיה אלו היה הדין דתהרג ואל תעבור היתה מיינת מיתה אף דלא עבדא מעשה אבל טעם פטור דידה כיון דכך הדין דתעבור ואל תהרג ועשתה כיתה. וה' יאיר עיני:

ז) [ד]כשהיא בפרהסיא, אע"ג דאינה עושה מעשה, דאוי למסור עצמה למיתה מפני חילול השם. מי הכי שם. ח) דאשת איש גמורה בצנועא אינה מחוייבת למסור עצמה.

ט) [ד]הוא לא היה עושה כלום, אלא הם עשו מעשה בגופו, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. [אלא] פי' אנסוהו שאמרו להרגו אם לא ישתחוה מאליו. שם ד"ה כגון. לא. אפי' בעושה מעשה, דנהי דחייב למסור עצמו מ"מ אם לא מסר עצמו לא מיחייב מיתה. תוס' יבמות נד. ד"ה אין. לד. דולנערה לא תעשה דבר. שם. לה. כיון דחייב למסור עצמו. שם.

זורו רשעים מרחם. נעשו זרים ונתנכרו לאביהם שבשמים: **אלו פירי.** להפקיע שעריס ותניא (ב"ב דף 5:) אין אוכלין פירות בארץ ישראל וכל דבר שהוא חיי נפש לפי שמפקיעין את השעריס: **פונגא.** שטות אשטולדיטו"ן [1] מחמת חולי: **על פי בקיאין.** תרי ע"פ בקי לא וע"פ עצמו לא תיובתא דר' יוחי בתרוייהו: **הלא במאי עסקינן.** דאמר חולה לא צריך ואשמועינן מתני' דשומעין לרופאין: **ונישפו ליה על פי בקי.** דהא באחד נמי אמר ר' יוחי דשומעין לרופא: **ואע"ג דאמר רב ספרא.** דהא דאמור רבנן תרי כמאה ומאה כתרי לענין עדות הוא דאמור אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן אשמעי' במתני' דכי אמרינן זל בתר דעות באומדנא דממונא כגון בשונא שאמין לבעל חוב אבל באומדנא דחולה אף על גב דרובא אמרי לא צריך כיון דאיכא תרי דאמרי צריך ספק נפשות להקל: **מכלל דרישא דאמר צריך.** ואפ"ה קתני מתני' ע"פ בקיאין אין ע"פ עצמו לא: **כמה דכריס אמורים.** דמאכילין אותו ע"פ בקיאין כלומר דבעינן בקיאין דאמר לא צריך ואמרי בקיאין צריך מאכילין אותו אבל אמר צריך אני אם אין אם בקיאין אלא חד מאכילין אותו ע"פ עצמו כר' יוחי דאמר שומעין לחולה: **מר בר רב אשי אמר.** הך סיפא לא תפרש הכי דמשמע דהיכא דאמר צריך אני ואיכא תרי דאמרי לא צריך לא צייתינן ליה הא לא אמרי' דהיכא דאמר צריך אני ואפי' איכא מאה דאמרי לא צריך לא צייתינן ליה מאי טעמא לב יודע מרת נפשו: **הכי גר' תנן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו טעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין לא הכי קאמר כמה דכריס אמורים דאמר לא צריך אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו וכו'.** אין שם בקיאין כלומר אין בקיאותן כלום: **מתני' מי שאחזו בולמוס.** חולי האוחז ממתם רעבון עיניו כהות והוא מסוכן למות וכשמרגיתו חוזרת בידוע שנתרפא: **לגב שוטה.** מפרש בגמ' (ח): **אין מאכילין מחזר בכד שלו.** ואע"פ שנוהגין הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור ע) בהמה טמאה על כך: **ור' מתיא בן חרש מתיר.** קסבר רפואה גמורה היא: **גמ' אמר אביי וכטעמא.** משיודע להמתין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע: **מאכילין אותו הקל הקל.** אם אין לנו דברים מותרים כדי לרכו ויש לפנינו מיני איסורין מאכילין אותו הקל הקל שבהם: **טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית.** לאחר זמן הביעור שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה: **בדאפשר בחולין.** שיש די בחולין של טבל זה להאכילו **דלא אפשר בחולין.** אלא אם כן אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפריש ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעצמה וחולין לעצמן ובן תימא אומר מוטב שיפרישו תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא: **מר סבר טבל חמור.** שאפי' לכהנים אינו ראוי: **ומר סבר תרומה חמורה.** שאין לה היתר אבל טבל אפשר דמתקן להו וחולין יהו רואין לכל אדם: אפשר

[1] זורו רשעים מרחם נפק מינה שבתאי אצר פירי: חולה מאכילין אותו על פי בקיאין: אמר ר' יוחי חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך שומעין לחולה מ"ט [2] לב יודע מרת נפשו פשיטא מהו דתימא רופא קים ליה טפי קמ"ל [א] רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא מ"ט תונבא הוא דנקיט ליה תנן חולה מאכילין אותו ע"פ בקיאין ע"פ בקיאין אין ע"פ עצמו לא ע"פ בקיאין אין על פי בקי אחד לא הכא במאי עסקינן דאמר לא צריכנא וליספו ליה ע"פ בקי לא צריכא [3] דאיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך מאכילין אותו ע"פ בקיאין פשיטא ספק נפשות הוא [ב] וספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תרי אחריני בהדיה דאמרי לא צריך ואע"ג דאמר [ג] רב ספרא תרי כמאה ומאה כתרי ה"מ לענין עדות אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן [ד] וה"מ לענין אומדנא דממונא [4] אבל הכא ספק נפשות הוא והא מדקתני סיפא ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו מכלל דרישא דאמר צריך חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין תרי אלא חד דאמר לא צריך מאכילין אותו על פי עצמו מר בר רב אשי אמר [ה] כל היכא דאמר צריך אני אפי' איכא מאה דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לב יודע מרת נפשו תנן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע"פ עצמו טעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין לא ה"ק בד"א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו ע"פ עצמו שנאמר לב יודע מרת נפשו: **מתני'** [ה] מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי' דברים טמאים עד שיאורו עיניו מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו ור' מתיא בן חרש מתיר ועוד אמר ר' מתיא בן חרש החושש בגרונו מטילין לו סם בתוך פיו בשבת [ו] מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת [ז] מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק כותי ספק ישראל מפקחין עליו את הגל מצאוהו חי מפקחין ואם מת יניחוהו: **גמ'** ת"ר [ח] מניין היו יודעין שהאירו עיניו משיבחין בין טוב לרע אמר אביי ובטעמא ת"ר [ט] מי שאחזו בולמוס [י] מאכילין אותו הקל הקל [כ] טבל ובבילה מאכילין אותו נבילה [ל] טבל ושביעית שביעית טבל ותרומה תנאי היא דתניא [מ] מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל אמר רבה [נ] היכא דאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוניה אפשר

הא מדקתני סיפא אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע"פ עצמו מכלל דרישא דאמר צריך. והכי קאמר כל כמה דמצינו לאהדורי אבקיאין מהדרינן ולא סמכי' אחולה גופיה אלא היכא דליכא בקיאין כלל [א] וכ"ש היכא דרופא בקי אומר אינו צריך וחולה אומר צריך דלא סמכינן עליה להכמיס הבקי: **מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני.** פלוגתא דרבוותא הוא אי הלכתא כמר בר רב אשי אי לא בכדר תנאים ואמוראים כתב הלכתא כמר בר רב אשי בכולי הש"ס לבר ממיפך שבועה ואודיתא מיפך שבועה בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מא.) ואודיתא בסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף כט:) ור"ח כתב דהלכתא כוותיה בכולי הש"ס בר ממיפך שבועה וזיווהי מווהי גבי לומת הגידין שילהי פרק בהמה המקשה (חולין דף עו:) וסימנין הפך לבן ורב הא' ורבינו גרשום זל"ל פסקו הלכתא כוותיה [ב] (בר) במיפך שבועה ואודיתא ובכולי הש"ס לא [ג]:

הכי

סה א מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ח סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריח סעיף ח:
סו ב טוש"ע שם סעיף ג:
סז ג שם סעיף ד:
סח ד שם סעיף ח:
סט ה מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' מז ופ"ג מהל' שביתת עשור הל' ט סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריח סעיף ט:
ע ו מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף י:
עא ז מיי' שם הל' יח טוש"ע או"ח סי' שכו סעיף ג:
עב ח מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' מז טוש"ע או"ח סי' תריח סעיף ט:
עג ט י כ ל מיי' שם הל"ז:

רבינו חננאל

חולה מאכילין אותו על פי בקיין. אין שם בקיין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר דיי. א"ר יוחי חולה אמר צריך (חולה) [רופא] אומר אינו צריך מאכילין אותו על פי עצמו. מאי טעמא לב יודע מרת נפשו. רופא אומר צריך חולה אומר איני צריך שומעין לרופא, מאי טעמא תונבא נקיט ליה וספק נפשות להקל. תנן חולה מאכילין אותו וכו', ואע"ג דאמר רב ספרא תרי כמאה ומאה כתרי הני מילי לענין עדות, אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן, הני מילי לממונא אבל הכא ספק נפשות להקל. מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר חולה צריך אני, אפי' ק' אומרים אין צריך, לחולה שומעין כדכתיב לב יודע מרת נפשו. ומקשה ליה ממתני' דקתני מאכילין אותו על פי בקיין. מתרץ הכי קתני, במה דברים אמורים בדלא אמר חולה צריך אני, אבל אם אמר חולה צריך אני, אין שם בקיין, כלומר אין משגיחין לבקיין אלא מאכילין אותו ע"פ עצמו, מאי טעמא לב יודע מרת נפשו. מי שאחזו בולמוס. פי' בולמוס בלשון יון גרונו של שור. כלומר זה החולה (אולי) אוכל הרבה כלחור השור, מאכילין אותו אפי' דבר טמא עד שיאורו עיניו. מנא יודעין שהאירו עיניו, כדי שיכיר בין טוב לרע. אמר אביי ובטעמא. ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל, טבל ובבלה מאכילין אותו נבלה, [נבלה] ושביעית

עין משפט נר מצוה

נבלה, טבל ושביעית שביעית, טבל ותרומה תנאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ולא תרומה, בן תימא אומר תרומה ולא טבל, ואוקימנא כי פליגי בדלא איפשר לתקוני, אבל בדאיפשר לתקוני כולי עלמא מתקנין וספינן ליה.

מסורת הש"ס

א) [שבת קכט. וש"נ], ב) [מגורה סז: וכשבועות מב. אמר הכי ר"ס בר' דר"י לרב פפא], ג) [ל"ל ה"מ וכן איתא בר"ף והרא"ש], ד) ערכין ז:, ה) [תוספ' פ"ד ה"ס], ו) [שם], ז) ובערוך פי' כעין טרידת דעת בעצלתא, ח) [ע"ב], ט) עיין ספ"ח דכלאים, י) רש"ל מ"ז, כ) [ועי' תוס' סנהדרין כט: ד"ה מר תוס' שבועות מא. ד"ה ולמר ותוס' חולין עו: ד"ה מר ותוס' כתובות פד: ד"ה והוא ולף לו. ד"ה אלמנה],

תורה אור השלם

1. זרו רְשָׁעִים מֵרָחֵם תָּעוּ מִבָּטְנ דִּבְרֵי כָזָב:
2. לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ וּבְשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעָרֵב זָר:

משלי יד י

לעזי רש"י

אישטורדישו"ן. עילפון, הלם, מבוכה.

מוסף רש"י

ספק נפשות. דיני נפשות, דהא והילו העדה כתיב (כתובות סו. ב"ק מד: סנהדרין עט:).

מוסף תוספות

א. דהכי משמע, אם אין שם רופאים אז מאכילין אותו עפ"י עצמו, אבל היכא דאיכא רופאים עפ"י רופאים מאכילין אותו ולא עפ"י עצמו. תוס' רי"ד.

תוס' ישנים

חולה אמר צריך בו'. וכגון שיכא לחיות מעוכן, דאם לא כן אין מאכילין אותו. ולא דמי להיתה לריכה לגר שחבירתה מדלקת לה את הגר ומוקמינן לה בפ' מפנין (שבת קכח, ב) בטומת, ומשמע שמדליקין לה בשתה ואפילו איכה לומרת כן, דהתם נמי קים להו לרבנן דבימוני דעתא דהדלקת הגר דליכא איכא פיקוח נפש. וטועל דלת דלקמן אמרינן שוכר דלת ומוליאו, איכא נמי פיקוח נפש לחיות, אבל בהאכלה) חולה בעינן שיאמרו או הוא או בקיאין שלריך שתמת שרואה (מכבה) [שכבה] בן יכביד עליו (אומיה). ויש ספרים שכתוב בהן בהא מילתיה דר' יוחי פשיטא ספק נפשות להקל, מהו דתימא הא' דקאמר חולה אגב (אומיה) [בעינתיה] וכן (אמרי' לריכין לבו) [אמרי' לריכין לבו] מחלין עליה בשבת, קולהו מיילו דממתמת דאגת שמנה אומר כן. מ"ר. וגם ראה לי בבדברים ידועים כגון במאון יש הרבה (דברים) שבקיאין בכך וכיולא בו, ואין ראה לרופא ובכך בכך בעינן. **מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני בו'.** וכוותיה קיימא לן דהוא בתלמה, ועוד קיימא לן כוותיה בכולי תלמודא בר ממיפך שבועה ואודיתא כמו שכתוב בתשובות הגאונים כמו שפירשתי בשבועות [מא, ב].